

коммуникативных отношений и коммуникативного дискурса). Автореферат дис. на соиск. уч. ст. канд. филос. наук, спец. 09.00.11. Ростов-на-Дону, 2004. 32 с.

15. Соколов Ю. Е. Архаический ритуал как коммуникация // Знание. Понимание. Умение. 2009. № 4. С. 189-194. URL: http://www.zpu-journal.ru/zpu/contents/2009/4/Sokolov/27_2009_4.pdf (дата обращения: 21.03.2018).

Орленко Ирина Николаївна – аспірантка кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

УДК:165.745-029:1

СУЧАСНА ТИПІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНО – ДЕЗАДАПТОВАНОЇ СІМ'Ї У ФІЛОСОФСЬКОМУ ВИМІРІ

У статті розглядаються типи соціально-дезадаптованих сімей та сучасна сімейна ідеологія, що змінюється під натиском реформ. Змінюються й сімейні цінності, що викликає у сучасній сім'ї стан соціальної та психологічної дезадаптації. Все це обумовлено новими соціально-економічними формами життя. З'ясовано сутність проблем дезадаптованої сім'ї у сучасному українському суспільстві. Доповнюється та уточнюється сучасна типологія соціально-дезадаптованих сімей України в ракурсі філософського погляду.

Ключові слова: соціально-дезадаптована сім'я, типи, СЖО, ТПО, сім'я особливої дитини.

СОВРЕМЕННАЯ ТИПИЗАЦИЯ СОЦИАЛЬНО - ДЕЗАДАПТИРОВАННОЙ СЕМЬИ В ФИЛОСОФСКОМ ИЗЕРЕНИИ

В статье рассматриваются типы социально-дезадаптированных семей и современная семейная идеология, изменяющаяся под натиском реформ. Меняются и семейные ценности, что вызывает в современной семье состояние социальной и психологической дезадаптации. Все это обусловлено новыми социально-экономическими формами жизни. Выяснена сущность проблем дезадаптированной семьи в современном украинском обществе. Дополняется и уточняется современная типология социально-дезадаптированных семей Украины в ракурсе философского взгляда.

Ключевые слова: социально-дезадаптированная семья, типа, СЖО, ТПО, семья особенного ребенка.

MODERN TYPISATION OF THE SOCIAL-DECAADAPTED FAMILY IN PHILOSOPHICAL HIDDEN

The article examines the types of socially-de-adapted families and modern family ideology, changing under the onslaught of reforms. Family values are also changing, which causes a state of social and psychological disadaptation in the modern family. All this is due to new socio-economic forms of life. The essence of the problems of a de-adapted family in modern Ukrainian society has been clarified. The modern typology of socially-de-adapted families of Ukraine in the rock of the philosophical view is supplemented and refined.

Key words: socially-de-adapted family, type, CLC, TDP, family of a special child.

Постановка проблеми. Сучасне суспільство знаходячись у стані соціально-економічної кризи, відбиває глибоку трансформацію базисних основ своєї життєдіяльності. Особливої актуальності набуває проблема неблагополуччя та нестабільності у життєдіяльності сім'ї, її

стану у суспільстві. Характеристика сімей, які виховують дітей, набувають істотних змін з-за зниження рівня життя, росту бідності багатьох соціально вразливих верств суспільства, міграції населення України з зони АТО та ін. Сім'я знаходиться у стані непередбачуваності щодо подальших перспектив, які зумовлені і проблемами матеріального забезпечення, і житлового, і працевлаштування. Сімейна ідеологія змінюється під натиском реформ, змінюються й сімейні цінності, що викликає у сучасній сім'ї стан соціальної та психологічної дезадаптації. Все це обумовлено новими соціально-економічними формами життя.

Мета статті полягає в з'ясуванні сутності проблем дезадаптованої сім'ї у сучасному українському суспільстві, уточненні поняття та розширенні типів соціально - дезадаптованих сімей.

Аналіз джерел. Соціологічний підхід до проблем дитинства, сім'ї, виховання формується в другій половині XIX – початку XX століття. У роботах закордонних соціологів і соціальних психологів (Р. Мертон, Н. Смелзер, Г. Зіммель, П. Сорокін) відображені найважливіші методологічні підходи до аналізу складного процесу поетапного формування особистості людини з дитячого віку (Дж. Мід), дзеркального «Я» у дітей у процесі інтеракції (Ч. Кулі). У роботах вітчизняних дослідників початку XX століття С. Бахрушіна, Б. Бентовіна, Д. Бородіна, В. Гальперіна, Д. Дріля увага акцентується на проблемах неблагополуччя сім'ї, важких підлітках, осмисленні феноменів десоціалізації, дезадаптації. В нашій країні проблем розвитку та адаптації дітей досліджували такі вчені, як В. Бондар, В. Засенко, Л. Вавіна, В. Тарасун, Т. Ілляшенко, А. Обухівська, В. Синьов, О. Хохліна. Різні аспекти підготовки, психологічної адаптації дітей проаналізовані й висвітлені в роботах М. Шеремет, Т. Лазаренко, С. Тарасюк.

Різні типи сімей, особливості їх функціонування, робота з сім'ями були предметом дослідження Є. Артамонової, Є. Єкжанової, Л. Зіборової, О. Кононко, Т. Лодкіної, С. Толстоухової, І. Трубавіної. Питання розпаду сімей, сімейної соціалізації розглядали українські вчені Ю. І. Муромцева, І. М. Прибиткова, А. П. Хоменко. Технологічний аспект соціально-педагогічної роботи з сім'ями обґрунтований Н. Заверико, А. Капською, С. Харченком, Є. Холостовою. Саме соціально-дезадаптовану сім'ю розглядали російський соціолог В. В. Солодовников та український вчений Є. Р. Борінштейн.

Виклад основного матеріалу. Сучасні вчені вважають, що соціальна адаптація – це багаторівневий процес, що включає в себе психологічну адаптацію (на рівні індивідуальної взаємодії людей), культурну адаптацію (на рівні засвоєння норм і цінностей культури) і власне соціальну, або інституціональну адаптацію (на рівні взаємодії особистості й соціальних інститутів). Саме таке визначення має соціально-філософський аналіз соціальної адаптації, що дозволяє визначити підходи до розуміння терміну «сімейна адаптація», яку слід розглядати як процес адаптації людини до своєї сімейної ролі, установлення культурно-ціннісних відносин з іншими членами сім'ї й усім суспільством у цілому, його соціальними інститутами зокрема, а також створення позитивних умов, що сприяють розвитку особистості. Наявність яких-небудь деформацій на цих трьох рівнях і формують умови для прояву сімейної дезадаптації.

Звичним стає існування в суспільстві так званих «соціально незахищених», «неблагополучних», «дисфункціональних», «соціально нетипових», «педагогічно занедбаних», «дезадаптованих» соціальних груп і сімей. Тому проблеми, викликані нестабільністю й неблагополуччям сімей, залишаються актуальними й насущними для нашого суспільства, як ніколи [3, с. 263]. Особливим соціальним компонентом сімейної функції, тому що нашим основним інтересом є соціальна дезадаптація сім'ї.

Проаналізувавши специфіку сімей у рамках соціальної філософії, умовно, усі сім'ї можна поділити на дві основні групи: благополучні сім'ї та сім'ї соціального ризику.

Благополучна сім'я. Члени родини за допомогою власних ресурсів вирішують складні життєві обставини

Сім'я соціального ризику. Сім'я потребує сторонньої допомоги щодо вирішення певних проблем, проте високий рівень мотивації щодо їхнього вирішення [2, с. 133]

З позицій соціально-філософського аналізу сутності другої групи – сімей соціального

ризик, ми розглянемо соціально-дезадаптовані сім'ї.

Соціально дезадаптованою є сім'я, яка: а) не в змозі забезпечити прожитковий мінімум своїм членам; б) не забезпечує простого відтворення населення й/або в цілому кількісна структура якої в соціальному й правовому контексті є «такою, що відхиляється від норми»; в) має неоптимальні соціально-психологічні показники функціонування або члени якої страждають фізичними/психічними захворюваннями; г) мають мінімальні рівні освіти й професійної кваліфікації; д) веде незаконну життєдіяльність, порушує права особистості або члени якої вже вчинили злочин (правопорушення); е) у відношенні якої суспільна думка налаштована негативно (або неоднозначно). Чим більше виділених характеристик властиво сім'ї, тим сильніший ступінь її соціальної дезадаптованості. При цьому «вага» різних показників, очевидно, неоднакова [5, с. 76].

Сімейну дезадаптацію характеризує коло порушень, які можуть виникнути під впливом складних соціальних умов, обставин життя. До них слід віднести:

- нездорову сімейну обстановку, що пригнічує особистість дитини. Така обстановка може мати місце в сім'ях «групи ризику», сім'ях, у яких переважає авторитарний стиль виховання, проявляється фактор психологічного, фізичного, сексуального насильства над дитиною;
- відсутність або недолік уваги до фактору спілкування з дитиною з боку батьків;
- перевантаження, пов'язане з «турботою» про розвиток дитини, що не підходить його віку й індивідуальним особливостям [3, с. 265].

Але на наш погляд, сімейна дезадаптація має місце у більш широкому колі сімей, які ще не враховані у існуючих типологіях.

Під час вивчення дезадаптованої сім'ї не можливо не торкнутися типології цих сімей. Одним із варіантів типологізації сімей, які потребують соціальної підтримки, є характеристика їх рівня соціальної адаптації. Такий підхід є дуже показовим з точки зору оцінки спроможності сім'ї виконувати свої соціальні функції.

Є. Р. Борінштейн в своїй роботі «Соціально-дезадаптована сім'я як об'єкт соціально-філософського дослідження» визначив поняття соціально-дезадаптованої сім'ї як соціального об'єднання, ґрунтоване на браку або кровній спорідненості, пов'язане спільністю побуту, взаємною відповідальністю й характеризується процесом втрати соціально значимих якостей, що перешкоджають успішному пристосуванню до умов соціального середовища, що трансформується [1, с. 22-28]. На основі соціально-філософського аналізу проблем соціально – дезадаптованих сімей, він виявив основні поняття даних сімей, що вживаються в науковій літературі з синонімічними значеннями:

- *неповна сім'я* – зазвичай один з батьків з одним або декількома дітьми, який не одружений;
- *неблагополучна сім'я* – в ній порушена структура, знецінюються або ігноруються основні сімейні функції, є явні або приховані дефекти виховання, в результаті чого з'являються «діти групи ризику», «важкі діти»;
- *асоціальна сім'я* – це сім'я, де батьки схильні до злочинних дій;
- *дисфункціональна сім'я* є сім'єю, в якій не виконується ряд її функцій, що негативно впливає на саму сім'ю, її соціальне оточення, суспільство в цілому;
- *негармонійна сім'я* уявляє собою сім'ю, де один з батьків займає надмірно домінуюче, а інший занадто залежне становище;
- *деструктивна сім'я* характеризується ригідними та неадаптивними моделями поведінки, деструктивними рольовими установками, високою конфліктністю;
- *дезінтегрована сім'я* окреслюється напруженістю внутрішньосімейних стосунків, відсутністю у подружжя загальних інтересів, взаєморозуміння, порушеністю ціннісних орієнтацій;
- для *дезорганізованої сім'ї* характерними є фрустрований стан особистості, відсутність взаємодоповнення членами сім'ї один одного та солідарності у вирішенні життєво важливих проблем, надмірна автономія окремих членів, що завдають шкоди в цілому, нерівномірність або відсутність взаємності в емоційних уподобаннях [1, с. 22-28].

Група російських вчених (Шиняєва О. В., Гоношилина І. Г., Зосименко І. А.,

2011) проаналізувала сучасну сім'ю та виділила наступні її типи:

1. *Демократична* або дружна, благополучна сім'я. Для сім'ї цього типу характерно: поступове злиття двох "Я" – чоловіка і дружини; розподіл ролей відбувається не відповідно до традицій, а на основі особових якостей і здібностей подружжя; рівноправ'я в ухваленні рішень; добровільний розподіл обов'язків.

2. *Дезорганізована сім'я*. Для сім'ї цього типу характерно: стійкий стан конфліктних ситуацій: повсякденне життя сім'ї складається з черги конфліктів; відсутність співпраці чоловіка і дружини; втрата внутрішньої єдності; інерційне існування сім'ї (сім'я не розпадається, тому що так прийнято, із-за дітей і т. п.).

3. *Неблагополучна сім'я*. Цей тип сім'ї називають сім'єю "підвищеного ризику" тому, що поведінка одного або обох членів сім'ї є відхиляючою.

Для цього типу сім'ї характерно: конфліктний стан; формальні сімейні стосунки; формальні сімейні стосунки; перманентна криза сімейних стосунків; проблемне існування – проблеми не вирішуються, а накопичуються.

4. *Позашлюбна сім'я*. Останнім часом позашлюбні союзи в нашій країні не лише стали реальністю, вони стали відкритішими, їх кількість збільшилася [8, с.152].

В. Солодовніков визначив типи дезадаптованих сімей таким чином:

1. *Педагогічно занедбана сім'я*. Сім'я є педагогічно "занедбаним об'єктом" (діти, батьки), характеристики якого повністю визначаються соціумом ("педагогом")

2. *Неблагополучна сім'я*. Включає і неповні сім'ї, сім'ї з підлітками-правопорушниками, сім'ї алкоголіків, злочинців і т.і.

3. *Дезорганізована сім'я*. Асоціюється з формами ділової активності, в якій емоційні стосунки виступають нейтральними, а частіше чинниками, що заважають.

4. *Дисфункціональна сім'я*. Сім'я яка не виконує своєї функції, та має такий тип стосунків, коли наслідки якого-небудь явища, події, дії або процесу виявляються несприятливими для цієї сім'ї в цілому.

5. *Дезінтегрована сім'я* – не згуртована, роз'єднана сім'я.

6. *Нетипова сім'я* («сім'я нетипової дитини» за Ярською-Смірною, 1997) відбиває ненормативність, маргінальність, патологію, аномалію або чужість, роблячи акцент на нетипового індивіда, нетипову особистість.

У нашому дослідженні типів сім'їв в сучасному українському суспільстві, ми пропонуємо уточнити та розширити понятійний апарат типології сім'ї. Сім'я нетипової дитини (за Ярською-Смірною, В. Солодовніковим), носить дещо не толерантний характер та розглядає лише сім'ї дітей з психофізичними вадами розвитку. У той же час в цю категорію дітей з особливими освітніми потребами потрапляють і діти обдаровані, по суті свого психологічного стану вони так само знаходяться в стані соціальної дезадаптації, відповідно і сім'ї в яких вони виховуються – є соціально дезадаптованими.

Згідно з соціологічними даними, *обдаровані діти* від загальної популяції складають 20 – 30%. До "благополучних" з них відносять усього лише 5%, інші знаходяться в стані великого ризику соціальної ізоляції і відкидання з боку своїх ровесників. Обдарованість може органічно вписуватися в життєдіяльність дитини, а може породити безліч складних соціально-психологічних протиріч. У своїй поведінці, навчанні, внутрішньому психологічному стані, обдарована дитина наближається до дитини дезадаптованої. Обдаровані діти важко сприймаються суспільством і процес їх розвитку розглядається як аномальна непристосованість до життя в суспільстві. Соціальна дезадаптація обдарованої дитини частіше проявляється у її поведінці, що відхиляється, на базі гіперздібностей. Одне з перших місць серед негативних чинників при цьому відводять впливу макросередовища. Випадки, коли обдарована дитина потрапляла в категорію "важкі діти" пов'язані, передусім, з неправильним відношенням до неї однокласників, вчителів, іноді батьків. Соціальній адаптації обдарованих дітей в суспільстві заважають також соціально-психологічні та особистісні труднощі. Найбільш

частими особливостями дезадаптації обдарованих дітей є: труднощі в знаходженні близьких за духом друзів; проблеми участі в іграх і розвагах однолітків; проблеми конформності, тобто старання підлаштуватися під інших, здаватися такими, як всі, відмова від своєї індивідуальності; дуже ранній інтерес до проблем всесвіту і долі; диссинхронія розвитку як причина втрати мотивації до навчання.

Сучасні дослідження показують, що диссинхронія розвитку властива багатьом обдарованим дітям. Під «диссинхронією» розуміється ефект прискороного розвитку одного з психічних процесів в поєднанні зі звичайним (відповідним віком) або навіть уповільненим розвитком іншого. За визначенням Ж. Ш. Тераса, диссинхронія – це стан інтелектуально обдарованої дитини, яка зазнає труднощі при контактах зі своїм оточенням. Так І. Ф. Сібгатуліна зазначає, що у обдарованої дитини гине інтерес до навчання, він стає розсіяним, занурюється у власні сценарії розвитку, виявляє агресію[9].

За нашим поглядом, до даної категорії сімей необхідно віднести й *сім'ю прийомної дитини*, яка включає дітей усиновлених, тих, що приймаються під опіку або в прийомну сім'ю, які залишилися без батьківського піклування. Як показують соціологічні та медичні дані, вони мають значні відхилення у фізичному або психічному здоров'ї, що в подальшому потребує психолого-педагогічної корекції та мають особливі освітні потреби. Слід зазначити, що чим старше дитина, яка приймається в сім'ю, тим складніше прийомним батькам, опікунам повернути її до нормального життя в суспільстві. Ситуація в якій батьки, які не пов'язані з дитиною біологічними узами, але реалізують відносно неї функцію батьківства в повній мірі є феноменом соціального батьківства. (Панкратова, Солодовников). На даному етапі розвитку нашого суспільства соціальне батьківство стало об'єктом уваги законодавчої влади. Міністерство соціальної політики проводить реформу сімейних форм облаштування сиріт, патронатних сімей завдяки чому, велика частина дітей-сиріт зможуть набути сім'ї.

Тому логічніше ввести поняття *сім'я особливої дитини*, яке включає категорію усіх дітей з особливими освітніми потребами.

Особливу увагу привертають *сім'ї СЖО (сім'ї, які опинилися у складних життєвих обставинах)*. І хоча вони по своїй суті можуть відповідати неблагополучним сім'ям, та по своїм специфічним критеріям, ці сім'ї вимагають виділення їх в окремий тип. Складні життєві обставини впливають на функціонування сім'ї як цілісної соціальної системи: деформують як внутрішньосімейні стосунки, так і взаємодію сім'ї із зовнішнім соціальним середовищем. Тобто провокують проблему адаптації, сім'ї у суспільстві як соціального інституту. Показниками визначення того чи іншого типу сімей, які опинилися в складній життєвій ситуації, є рівень самостійності сім'ї у визначенні необхідної соціальної послуги або допомоги, а також характер спрямованості соціальної роботи на певний результат.

Сім'ї, які опинилися у складних життєвих обставинах, потребують додаткової соціальної підтримки, оскільки порушується їх нормальна життєдіяльність, виникають проблеми, наслідки яких члени родини не можуть подолати самостійно. Класифікація проблем та потреб сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах, здійснюється з метою визначення основних напрямів та видів соціальної допомоги, яких потребує сім'я [2, с. 123].

Одним з сучасних типів соціально-дезадаптованої сім'ї, які з'явилися на території нашої країни стає *сім'я ТПО (тимчасово переміщені особи)*. Це не тільки сім'я, яка опинилася у складних життєвих обставинах, це насамперед, сім'я яка вимушено змінила місце проживання, вимушено розірвала родинні стосунки, яка підпадає під стереотипізацію, в якій змінилася (погіршилася) якість життя, відсутнє, втрачене житло, не має реальних відносин, вимушено відсутні професійні зв'язки, брак дружньої підтримки та інше.

За даними наших попередніх досліджень переживання тимчасово переміщені особи (ТПО) мають стан ПТСР, що викривається в таких станах, як безпосереднє переживання травматичної події: людина особисто була свідком події, які відбувалися з іншими; травматична подія відбулася з близькими членами сім'ї чи близьким другом, що може бути наслідком сучасної ситуації на Сході України в зоні АТО, стресує всю сім'ю: і дорослих, і дітей, про що може

свідчити стан членів сім'ї. Особливості стану ПТСР має наступні ознаки: періодичні, мимовільні, болючі спогади про травматичну подію у дітей, якім більше 6 років, може виникати повторювана гра, в якій відображається основна тема або аспекти травматичної ситуації. Періодичні тривожні сни, зміст яких і емоційна реакція на які пов'язані з травматичною подією. У дітей можуть бути моторошні сни без розпізнаваного змісту. Дисоціативні реакції (флеш-беки), у яких людина відчувається або діє так, ніби травматична подія відбувається знову (такі реакції можуть доходити аж до повної втрати усвідомлення того, що діється навколо в даний момент). У дітей під час гри може виникати специфічна реконструкція травми. Негативні зміни у думках і настрої, пов'язані з травматичною подією, які починаються або погіршуються після події, постійні і перебільшені негативні переконання та очікування щодо себе, інших і щодо світу (наприклад, «я поганий», «нікому не можна довіряти», «світ повністю небезпечний», «моя нервова система назавжди зруйнована»). Помітне зменшення інтересу до важливих заходів або до участі у них. Та що найважливіше – почуття відокремленості або відчуженості щодо інших [10].

При переживанні травматичної події нервова система переповнюється подразниками, які вона не в змозі прийняти та обробити. Ці подразники залишаються в непереробленому вигляді, і періодично спливають у свідомості. Таким чином, постраждалі повторно переживають травматичну подію фізично або морально так, ніби воно відбувається з ними знову і знову. Образи, спогади, звуки і запахи повертаються, і потерпілий знову занурюється в атмосферу події. У сім'ях ТПО посттравматичні зміни не є самоціллю, і часто є несподіваним результатом навіть для них самих. Найявніші посттравматичні зміни дозволяють прогнозувати в довгостроковій перспективі кращу емоційну адаптацію при наступних негараздах та життєвих кризах.

Деадаптована сім'я не виконує своїх виховних функцій, насамперед успішної соціалізації дітей, тому що не забезпечує психологічного комфорту й емоційного благополуччя дитини. У цей час як ніколи суспільство зацікавлене в максимально повному використанні виховного потенціалу сім'ї, що повинно стати основою суспільного благополуччя в цілому.

Найважливішою соціальною функцією сім'ї є виховання й розвиток дітей, соціалізація підростаючого покоління. Виховний потенціал сім'ї містить у собі не тільки її можливості в сфері духовно-практичної діяльності батьків, спрямованої на формування в дітей певних якостей, але й ті, які закладає сімейне мікросередовище, спосіб життя сім'ї, її традиції й стиль взаємин між усіма членами.

В умовах економічної й побутової непорядкованості, відсутності стабільності на всіх рівнях, психологічних стресів, розгубленості все частіше виникає тривога з приводу виконання виховної функції. Особливо складний і проблематичний процес виховання особистості в тих сім'ях, де батьки ведуть асоціальний спосіб життя, адже сім'я є для дитини групою співвіднесення, вона ідентифікується з нею, створює й зберігає прийняті в ній погляди, установки, звичаї, зразки поведінки й спілкування. Випадки виходу дітей з-під впливу сім'ї викликані, як правило, слабкими міжособистісними зв'язками між батьками й дитиною, сильною протидією зовнішнього оточення батька й матері, що входить у протиріччя з особистістю дитини.

Самоусунення сім'ї від виховної ролі сьогодні здійснюється з двох основних причин. З одного боку, це виявлена тенденція передоручення функцій виховання елітним дорогим навчальним установам або гувернерам, що характерно для забезпечених сімей, а з іншої сторони – невиконання сім'єю своїх обов'язків стосовно дітей через хворобу, депресію, «відхід» батьків у різні асоціальні форми поведінки, причини цього можуть бути досить різноманітні.

Процес соціалізації в сучасних умовах складний і суперечливий. Ростає число конфліктних ситуацій, породжених розбіжностями в уявленнях, поглядах, думках членів сім'ї. Батьки з низьким освітнім рівнем більшою мірою схильні до деструктивних способів розв'язання конфліктів, у тому числі з використанням фізичних покарань.

У сучасний період фахівцями виявлені наступні проблеми сім'ї, викликані реаліями життя:

- сім'я як соціальний інститут втрачає головні функції відтворення населення й соціалізації;
- спостерігається ріст соціального сирітства й неповних сімей;
- держава не здатна ефективно підтримувати демографічні процеси в сім'ї;
- росте жорстокість і насильство в сім'ях;
- стереотипи чоловічої й жіночої ролі не відповідають сучасним реаліям.

Руйнування патріархальних внутрісімейних зв'язків привело до ускладнення міжособистісних відносин між подружжям, батьками й дітьми, а сама потреба в дітях стала займати невисоке положення в структурі потреб особистості.

Крім того, можна виділити наступні сучасні реалії, що впливають на сімейну дезадаптацію:

- недостатня психолого-педагогічна підготовка батьків;
- зміна сімейних цінностей;
- відсутність статевого й сексуального виховання й освіти;
- ускладнення процесу взаємодії освітніх установ з батьками й ін. [4].

Самою складною проблемою сучасної сім'ї є неможливість батьків достатньо забезпечити життя своїх дітей, внаслідок чого відбуваються конфлікти дітей і батьків. Існує прямий зв'язок між погіршенням життєвих умов і напругою сімейної атмосфери, що часто приводить до внутрісімейної жорстокості, насильства над дітьми в сім'ї. Така ситуація детермінована як мінливими поглядами й установками членів сім'ї, так і нагромадженням втоми й негативних психологічних реакцій, що проявляються часто в агресії проти слабких, незахищених членів сім'ї та лише посилює стан дезадаптації сім'ї

Отже, на нашу думку сучасна типологія соціально-дезадаптованих сімей України включає в себе наступні категорії сімей: неповна сім'я, неблагополучна сім'я, асоціальна сім'я, дисфункціональна сім'я, негармонійна сім'я, деструктивна сім'я, дезинтегрована сім'я, дезорганізована сім'я, позашлюбна сім'я, сім'я ТПО (тимчасово переміщені особи), сім'я особливої дитини, сім'я СЖО. Стан соціальної та психологічної дезадаптації сучасних сімей, які виховують дітей, обумовлений зміною сімейної ідеології та сімейних цінностей на фоні впливу соціально-економічних реформ. Безумовно, соціальна профілактика в змозі створити те необхідне тло, на якому більш успішно здійснюється і психологічна, і педагогічна, і медична й соціально-педагогічна. А це можливо лише на рівні держави через систему заходів підвищення якості життя, мінімізацію факторів соціального ризику, створення умов для реалізації принципу соціальної справедливості

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Боринштейн Е. Р./Социально-дезадаптированная семья как объект социально-философского исследования / Е. Р. Боринштейн // Наукоепізнання: методологія та технологія . – 2011 . – Вип. 1 (26): Філософія . – С. 22-28.
2. Додонов Б. И. О системе «личность» / Б. И. Додонов // Вопросы психологии. – 1985. №5. – С.36-45
3. Ільїн Є. П. Емоції і почуття / Є. П. Ільїн. - СПб.: Питер, 2002. – С. 592-597
4. Кошонько Г. А. Профілактика сімейної дезадаптації як аспект соціально- педагогічної діяльності // Електронний ресурс. – Режим доступу: irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe
5. Панкратова Н. В., Солодников В. В. Социальное родительство // Мониторинг общественного мнения: экономические и социальные перемены. 2007. № 3(83). С. 105–111.
6. Солодников В. В. Социально дезадаптированная семья в контексте общественного мнения / В. В. Солодников // Социологические исследования : Научный и общественно-политический журнал. – М.: Наука, 06/2004 . – №6 . – С.76-85.
7. Целуйко В. М. Психология современной семьи: кн. для педагогов и родителей / В. М. Целуйко. – М.: Владос, 2006. – 287 с.

8. Шиняева О. В., Гоношилина И. Г., Зосименко И. А. // Социология. Ульяновск: УлГТУ, 2011. – 184 с.
9. Електроний ресурс. – Режим доступу: <http://orebenkah.ru/odarennye-deti/dissinhronija-razvitiya-odarennogo-rebenka.html>
10. Електроний ресурс. – Режим доступу: <http://docplayer.net/67463632-Ne-vsi-rani-viyini-vidimi-prote-usi-potrebuyut-zcilennya.html>

Пальчинська Мар'яна Вікторівна – доктор філософських наук, доцент кафедри філософії Одеського національного морського університету

УДК: 114+141+303.09

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКІ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ПРОСТОРУ І ЧАСУ ТА ЇХ ОСОБЛИВОСТІ В СУЧАСНИХ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ УМОВАХ

У статті аналізуються генезис категорій «простір» і «час», а також їх концептуальний зміст на різних етапах розвитку філософської думки. Розглянуто видозміни соціокультурного простору сучасного суспільства під впливом таких процесів, як інформатизація та віртуалізація. Віртуальний простір і віртуальний час позначені як специфічні форми соціального і особистісного буття.

Ключові слова: простір і час, віртуалізація, інформатизація, соціокультурний простір, суспільство.

СОЦИАЛЬНО-ФИЛОСОФСКИЕ ИНТЕРПРЕТАЦИИ ПРОСТРАНСТВА И ВРЕМЕНИ И ИХ ОСОБЕННОСТИ В СОВРЕМЕННЫХ СОЦИОКУЛЬТУРНЫХ УСЛОВИЯХ

В статье анализируются генезис категорий «пространство» и «время», а также их концептуальное содержание на разных этапах развития философской мысли. Рассмотрены видоизменения социкультурного пространства современного общества под влиянием таких процессов, как информатизация и виртуализация. Виртуальное пространство и виртуальное время обозначены как специфические формы социального и личностного бытия.

Ключевые слова: пространство и время, виртуализация, информатизация, социокультурное пространство, общество.

SOCIAL-PHILOSOPHICAL INTERPRETATION OF THE SPACE AND TIME AND THOSE SPECIALIZATIONS IN MODERN SOCIALCULTURAL CONDITIONS

In the article analyzes the genesis of the categories «space» and «time» as well their conceptual content in different stages of the development of philosophical thought. It are considered modifications of the sociocultural space of modern society under the influence of such processes as informatization and virtualization. Virtual space and virtual time are designated as specific forms of social and personal being.

Key words: space and time, virtualization, informatization, sociocultural space, society.

Актуальність дослідження соціального простору та часу на даному етапі зумовлена об'єктивними змінами соціокультурного простору сучасного суспільства, що відбуваються останнім часом під впливом масового впровадження комп'ютерних технологій, які продукують віртуальний простір.

Метою даної роботи є аналіз видозміни просторово-часового континуума, у якому відбувається соціальна взаємодія в сучасних умовах під впливом глобальних трансформаційних процесів, одним з яких є віртуалізація.

Ступінь наукової розробки проблеми. Простір як поняття у царині філософії